

Відбір на XVIII Міжнародну олімпіаду з лінгвістики

Другий тур, 20 червня 2021 р.

Максимальна оцінка за кожну з п'яти задач — 20 балів

Час виконання роботи — 5 годин

1. М'яо

Ітан Чі

Мову, відому як велика квіткова мяо, зазвичай записують або письмом Полларда, або латинкою (так званим піньїнем). Нижче подано відому казку народу мяо, записану цією мовою у письмі Полларда:

Ỵ ɕ_ŋ L̥ L_n ɕ_u ɕ^h T̥^h

ɕ_ŋ ɕ_u T̥^h L̥^h Ỵ ɕ_ŋ ɕ_ŋ T̥^h ɕ_ŋ L̥^h L_n. T̥^h L̥^h Ỵ ɕ_ŋ, ɕ_ŋ,
ɕ^h L̥^h ɕ_ŋ ɕ_ŋ. T̥^h Ỵ ɕ_ŋ ɕ_ŋ, ɕ_ŋ L̥^h ɕ_ŋ ɕ_ŋ, V^{nc} ɕ^h ɕ_ŋ
Ỵ^h T̥^h T̥^{nc}. ɕ_ŋ ɕ_ŋ L̥^h ɕ^h ɕ_ŋ, L̥^h T̥^h ɕ^h ɕ_ŋ, L̥^h ɕ_ŋ Δ^h,
L̥^h Ỵ ɕ_ŋ ɕ_ŋ Ỵ^h, ɕ_ŋ Ỵ^h T̥_ŋ ɕ_ŋ T̥^h ɕ^h ɕ_ŋ. T̥^h L̥^h Ỵ ɕ_ŋ T̥^h,
ɕ_ŋ ɕ^h L̥^h ɕ_ŋ ɕ_ŋ L̥^h. T̥^h L̥^h Ỵ ɕ^h L̥^h L̥^h T̥^h T̥^h ɕ^h ɕ^h
Δ_o ɕ_ŋ ɕ_ŋ. T̥^h ɕ_ŋ Δ^{nc} Δ^h ɕ_ŋ L̥^h ɕ_ŋ Ỵ^h L̥^h.
T̥^h L̥^h Ỵ ɕ_ŋ Ỵ^h ɕ_ŋ T̥^h ɕ_ŋ, ɕ_ŋ T̥^h T̥^h. T̥^h L̥^h Ỵ L̥^h ɕ_ŋ ɕ^h
L̥^h T̥^h ɕ_ŋ, Ỵ^h Ỵ^h, ɕ_ŋ L̥^h L̥^h, Ỵ^h Ỵ^h, ɕ_ŋ L̥^h L̥^h.

Далі наводимо переклад цієї казки українською. Звісно, він не дослівний: так, наприклад, українська фраза «я тебе з'їм» великою квітковою мяо має перекладатися як «я з'їм твоє м'ясо».

Прищавва жаба, яка була мудрою

Кажуть, що якимось вороною пішла побачитися з прищаввою жабою. Вороною сказала: «Жабо, я хочу тебе з'їсти». Жаба сказала: «Ти хочеш мене з'їсти, але моє м'ясо дуже гірке. Якщо ти хочеш мене з'їсти, ти хочеш перенести мене он туди до струмка, до берега ставка з водою. Помий мене у воді, а тоді їж, щоб отримати мого м'яса». Вороною відповіла: «Жабо, я хочу тебе з'їсти, ось так!». Вороною витягнула голову вгору, сміючися: «ха-ха». Жаба стрибнула, вскочила у ставок з водою і зникла. Вороною поблукала у воді, шукаючи жабу, пошукала її, але так і не дістала. Вороною просто витягнула голову, каркнула і сказала: «Ах-ах, усе дарма! Ах-ах, усе дарма!».

Оригінальний текст казки (включно з заголовком) можна розбити на речення. Нижче ці речення — деякі цілком, а деякі розбиті на кілька частин — наводимо в переплутаному порядку в записі пінїнем без розділових знаків. Кожне з чисел (1)—(17) позначає пропуск одного чи кількох слів тексту.

A	tái (1) jỳ áo ⁿ trīeh tái jìeu ⁿ trīeh hì táo	J	(10) bí-xá dlò hà-hà
B	jỳ (2) yā nǎo gū ⁿ ghāi yā drīh gū dlá ⁿ drǔ	K	tái jìeu tlíe tlẁ bào lái (11) áo lèu
C	tú lí-á jǐ-tá (3)	L	tái lí-á lí-mù (12) lí-fáo ghá hì
D	gū yā nǎo jỳ ⁿ ghāi (4)	M	á á (13) bè-lá-lá
E	tú lí-á (5) jìeu	N	tái lí-á (14) lái lí-fáo
F	gū yā nǎo jỳ ⁿ ghāi	O	tái á-jìeu hì jỳ (15) nǎo gú (16)
G	nỳ hì gù tú lí-á (6) ⁿ jǐh tái jìeu lú-lì	P	víe gū ⁿ ghāi íeh tá-tìe
H	ⁿ zā (7) drài (8) táo gū ⁿ ghāi	Q	lái (17) lái á- ⁿ tú bào áo
I	á-jìeu lú-lì (9) báo-táng		

Завдання 1. Заповніть пропуски (в записі пінїнем) та перекладіть кожен із пропущених фрагментів українською.

Завдання 2. Запишіть письмом Полларда речення з іншої казки народу мяо. Якщо у якогось слова існує два варіанти запису, укажіть обидва.

nỳ hì, á bǒ lào jỳ yā xāo jỳ tá ghái ⁿdrīh

Вони сказали: «Стара жінко, ти мусиш уважно стежити за своїм курчам».

Примітка. Велика квіткова мяо, або а-хмао, належить до мовної родини мяо-яо. Нею розмовляють близько 300 тисяч осіб на півдні Китаю. Письмо Полларда було створене для цієї мови англійським місіонером Семюелом Поллардом у 1904 році. Пінїнь — це система запису латинкою багатьох мов, якими розмовляють на території Китаю.

Діакритичні знаки ´, ` , ¯, ~ над голосними позначають тони, а символ ⁿ — носову вимову наступного звука. Сполучення літер *gh*, *dl*, *tl*, *dr* і *tr* позначають особливі приголосні, а сполучення літер *ieh* і літера *w* — особливі голосні великої квіткової мяо.

Нижче наведено дієслівні форми мови око та їхні переклади українською в переплутаному порядку:

1	emedepila	11	esuwu	21	ɔyɛɛmɔ
2	ɛdafɔ	12	imedin	22	ayɛɛwɔ
3	bɛdakefɔ	13	idebue	23	bɛyɛɛya
4	weekedi	14	umedekire	24	weétemu
5	meéyeba	15	udintu	25	maakagam
6	amadagam	16	edinba	26	ɔgamya
7	amadakegamtɔ	17	eekededinya	27	ɛgamba
8	ɔgbaba	18	ɔdakepɔra	28	usumu
9	agbamɔ	19	beémedekitetu	29	isuba
10	ɛgbawɔ	20	maakayɛɛya	30	imetietu

AA	одружуюся з ними	BA	не завжди нас вітає	CA	якщо вчитимеш мене
AB	одружується з тобою	BB	якщо не завжди вчитимуть нас	CB	одружуєшся зі мною
AC	вітаєш його	BC	не знаю	CC	завжди підмітаєш
AD	не беру нас	BD	бачу тебе	CD	знає їх
AE	знову не вітає	BE	стежитиму за ним	CE	бачиш їх
AF	стежиш за мною	BF	знову знатиме його	CF	знаєш нас
AG	привітаю	BG	не завжди відвідуєш	CG	завжди ведуть
AH	стежать за ним	BH	зможеш	CH	знову веду
AI	якщо запрошу їх	BI	вітаю їх	CI	знову не вертається
AJ	знову сплю	BJ	стежить за тобою	CJ	бачить мене

Завдання 1. Установіть відповідності.

Завдання 2. Перекладіть українською:

meekebue   waámafɔtɔ   edetewu   uдинmu

Завдання 3. Перекладіть мовою око:

підмітатиме його   якщо привітаєш їх
запросиш нас   завжди вертаюся

Примітка. Мова око належить до нігеро-конголезької мовної родини. Нею розмовляють близько 10 тисяч осіб у Нігерії. Літери *ɛ* та *ɔ* вимовляють так само, як *e* та *o* відповідно (хоча *o* в задачі й не трапляється), проте з ширше розкритим ротом. Літери *á* та *é* вимовляють так само, як *a* та *e*, але видихаючи носом.

Подано речення мовою галкомелем у спрощеному записі та їхні переклади українською:

1	ni? q'waqwəθam'šəs.	Він ударив мене.
2	ni? č q'waqwəθam'š ʔə kwθə ǰəl'tən.	Ти вдарив мене олівцем.
3	ni? ʔiləqətəs kwθə šəptən.	Він купив ніж.
4	ni? č ɰic'ət kwθə səplil ʔə kwθə šəptən.	Ти порізав хліб ножем.
5	ni? cən ǰəl'ət kwθə pipə.	Я написав листа.
6	ni? cən pənəɰcθamə ʔə kwθə sqewθ.	Я посадив для тебе картоплю.
7	ni? q'wələɰcθam'šəs ʔə kwθə sce:ɰtən.	Він засмажив для мене лосося.
8	ni? č ǰəl'əɰcət ʔə kwθə pipə.	Ти написав для нього листа.

Вивчивши фрази 1—8, один лінгвіст показав носію мови галкомелем таке речення:

9 **ni? q'waqwəθaməs.** Він ударив тебе.

На подив лінгвіста, носій сказав, що, звісно, він розуміє, що той має на увазі, однак у його мові речення 9 неправильне, а передати цей зміст можна лише так:

10 **ni? q'waqwəθa:m.**

Трохи подумавши, лінгвіст зазначив, що і таке речення має бути неправильним:

11 **ni? q'wələɰcθaməs ʔə kwθə sce:ɰtən.**

Носій мови галкомелем підтвердив здогад лінгвіста.

Завдання 1. виправте речення 11 та перекладіть його українською.

Завдання 2. Перекладіть українською:

12 ni? cən q'waqwət.	14 ni? ʔiləqəɰcətəs ʔə kwθə šəptən.
13 ni? č q'wələt kwθə sqewθ.	

Завдання 3. Перекладіть мовою галкомелем:

15 Я купив його.	17 Ти порізав для мене хліб.
16 Він посадив картоплю.	18 Він написав листа олівцем.

Примітка. Мова галкомелем належить до салішанської мовної родини. Нею розмовляють кількасот людей у Канаді. Літери *ʔ, č, ɰ, q, θ, š* та *ǰ* позначають особливі приголосні, а літера *ə* — особливий голосний цієї мови. Знак ' позначає особливий спосіб вимови приголосного; двокрапка після голосної позначає довготу.

Нижче подано слова наканайською мовою у базовій та редуплікованій формах:

Базова форма	Редупл. форма	Переклад
basi	baibasi	(вид ссавців)
beta	babeta	вологий
galolo	galololo	постійно
gove	goegove	гора
Kise	Kekise	(ім'я)
baimopu	baimoumpu	(вид риб)
seku	seuseku	вигрібати
hugu	hugugu	нести
sasa	sasasa	один
mari	marimari	знати
kirosi	kirosirosi	розлучений
ligi	ligiligi	боліти
kebo	kokebo	слабкий, виснажений
Kevemuki	Kevemuimuki	(ім'я)
baharu	bahararu	вдова
golu	golugolu	річ
mota	mamota	лоза
keidi	keikedidi	бути обережним
vigilemuli	vigilemulimuli	оповідати

Завдання. Утворіть редупліковані форми для таких слів:

Базова форма	Переклад
tahalo	людина
sekela	по одному
pita	брудний
bake	(вид риб)
loke	розірвати
voro	бити
valolohoka	попереджати
pasi	надзвичайно
kusa	кричати

Базова форма	Переклад
bebe	метелик
hilo	бачити
sivo	спускатися
rabu	обвуглена деревина
tarile	дерево
sobe	молода жінка
vitaumetari	молодший брат / сестра
vituga	іти

Примітка. Наканайська, або лакалайська, мова належить до австронезійської мовної родини. Нею розмовляють близько 13 тисяч людей у Папуа Новій Гвінеї. Редупліковані форми можуть позначати множину, повторюваність дії, збірні поняття тощо.

Нижче подано речення мовою дірбал з перекладами українською:

- 1 **bayi yaḡa ḡunḡaymuḡa baḡgu gurugugu biḡgunman.**
Випивка втомлює чоловіка, якого завжди засуджують.
- 2 **balan yabu bimabanḡalḡaymuḡa baḡgul yaḡaḡgu guliḡgu ḡunḡaru.**
Сильний чоловік засуджує матір, яка завжди йде за смертельними зміями.
- 3 **balan waymin bambun baḡgu ḡugaḡgu ḡamiman.**
Цукор робить здорову тещу товстою.
- 4 **bala yila wura baḡgul bargandu biḡgundu guniḡu.**
Втомлений валабі шукає маленьке перо.
- 5 **balan malayigara baḡgu garandu biḡgunman.**
Дим втомлює скорпіона.
- 6 **bala gurugu baḡgul ḡumaḡgu munduḡgu dimbaḡu.**
Ображений батько несе випивку.
- 7 **bayi midin baḡgun bimḡgu malayigaraguḡinaymuḡagu baḡan.**
Смертельна змія, яка завжди шукає скорпіонів, іде за посумом.
- 8 **bayi gubimbulu biḡgun baḡgu gurugugu ḡagunman.**
Випивка присипляє втомленого лікаря.
- 9 **bala garan baḡgul biḡḡiriḡu baḡan.**
Ящірка йде за димом.
- 10 **balan duḡan baḡgul yiriḡḡilagu guniḡu.**
Бабка (комаха) шукає колюче дерево.
- 11 **bala ḡuga baḡgun yabuḡgu ḡaḡilmuḡagu dimbaḡu.**
Матір, яку завжди ігнорують, несе цукор.
- 12 **bala diban ḡagiḡ baḡgul gubimbulugu ḡamiḡgu bilmban.**
Товстий лікар штовхає великий камінь.
- 13 **bala garan baḡgun waymindu dibanbilmbalḡaymuḡagu buḡan.**
Теща, яка завжди штовхає камені, дивиться на дим.
- 14 **balan baḡgay waḡu baḡgun bundiḡu ḡagiḡu guniḡu.**
Великий коник шукає зігнутий спис.
- 15 **bayi biḡḡiriḡ biḡgun baḡgul paḡḡaḡgu mugurugu buḡan.**
Тихий хлопчик дивиться на втомлену ящірку.
- 16 **bayi ḡuma guli baḡgul yaḡaḡgu baḡḡalmuḡagu munduman.**
Чоловік, за яким завжди йдуть, ображає сильного батька.

Завдання 1. Один лінгвіст подумав, що в одному з речень мовою дірбал, поданих вище, є помилка. Насправді ж ніякої помилки немає. Пояснення того, що здалося йому дивним, полягає в тому, що в міфі народу дірбал один із видів тварин вважається «старими жінками». Про яку тварину йдеться? Що лінгвіст вважав помилкою?

Завдання 2. Перекладіть українською:

- 17 **balan palŋga baŋgul ŋumanŋu guniymuŋagu bambunman.**
- 18 **bala diban bilbalmuŋa baŋgul biŋŋiriŋŋu guniŋu.**
- 19 **bayi bargan baŋgul yaŋaŋu gubimbuluŋuŋanaymuŋagu baŋan.**

Завдання 3. Ось іще кілька слів мови дірбал:

bayimbam — личинка, гусінь
mugunanŋa — тітка (старша сестра матері)
muŋga — гучний шум

Перекладіть мовою дірбал:

- 20 Маленький валабі дивиться на бабку (*комаху*).
- 21 Тітка, за якою завжди йдуть, гне перо.
- 22 Сонний посум ігнорує гучний шум.
- 23 Гусінь шукає чоловіка, який завжди носить камені.

Примітка. Мова дірбал належить до пама-ньюнгської родини. Це вимираюча мова аборигенів з північного сходу австралійського штату Квінсленд. Літера *ŋ* вимовляється як *ng* в англійському *long*, *ŋ* — приблизно як *нь* у слові *лань*; *ɟ* — це зімкнений приголосний (як українські *дж* або *г*) того ж місця творення, що й *л*.

Смертельна змія — австралійська отруйна змія.

Валабі — невелика тварина, споріднена з кенгуру.

Посум — австралійська деревна сумчаста тварина.

Колючі дерева — рід кущів і дерев із жалкими волосками; деякі з них небезпечні для людини.